

Nástroje súčasnej environmentálnej politiky

Čech, J.: Tools of Contemporary Environmental Policy. *Životné prostredie*, 2015, 49, 2, p. 111 – 115.

The paper provides a review of present tools using in the environmental policy and their economic and environmental functions. Particular attention is devoted to such tools as are liability laws, property rights, moral suasion, standards, emission taxes, abatement subsidies and deposit-refund systems, and the most progressive transferable discharge permits. Great room there is for use of voluntary and free tools of environmental policy on the base of ISO standards or on the base of special deals between environmental authorities and companies. Financial support from state or transnational unions is still the most applicable tool to realize environmental aims. Significance of the tools will constantly increase.

Key words: liability laws, property rights, moral suasion, standards, emission taxes, abatement subsidies, deposit-refund systems, transferable discharge permits

Dovolávanie sa verejných zásahov či už medzinárodných, štátnych alebo samosprávnych, do ekonomiky alebo životného prostredia je v podstate vyvolané potrebou zosúladiť ich požadovaný stav s tým, ktorý reálne nastáva. Príčiny tohto nesúladu majú svoje korene predovšetkým v ľudskom správaní, a to na strane výroby alebo spotreby. Spoznávanie motívov a hľadanie nástrojov na modifikáciu najmä negatívneho správania sa subjektov pôsobiacich na ekonomickej a environmentálnej scéne je hlavnou úlohou environmentálnej politiky. Z hľadiska motivujúcich faktorov ovplyvňujúcich environmentálne správanie môžeme pomerne jasne rozlíšiť na jednej strane direktívne, centralistické, normatívne orientované nástroje environmentálnej politiky a na druhej strane motivačné, decentralistické, ekonomicky orientované nástroje spoliehajúce sa na ekonomicky racionálne rozhodovanie sa slobodných subjektov. K typickým reprezentantom v prvej skupine nástrojov patria rôzne nariadenia, príkazy, normy a limity, kým do druhej skupiny patrí predovšetkým uplatňovanie zodpovednosti a kompenzácií v súlade s dodržiavaním zákonnosti, vlastníckych práv a morálnych princípov. Motivačnými ekonomickými nástrojmi environmentálnej politiky sú v súčasnosti najmä emisné dane, rôzne environmentálne poplatky a dotácie. K najprogresívnejším ekonomickým nástrojom, reprezentujúcim otvorenie trhových síl v oblasti hospodárenia s dnes vzácnymi environmentálnymi zdrojmi, patria obchodovateľné emisné práva realizované formou emisných povolení. Dôležitú úlohu pri posudzovaní vhodnosti použitia jednotlivých nástrojov environmentálnej politiky by mali mať starostlivo definované kritériá jej hodnotenia so zohľadnením špecifických podmienok tej ktorej krajiny (Cohen, 2014; Field, 2006; Tietenberg, Lewis, 2009; Vig, Kraft, 2012).

V rámci SR sa hlavná pozornosť sústreďuje na strategické ciele environmentálnej politiky, vychádzajúc z Programového vyhlásenia vlády SR na roky 2001

– 2016, v súlade s požiadavkami EÚ, a s ich ďalším rozpracovaním do koncepcných environmentálnych dokumentov. V tejto súvislosti MŽP SR schválilo dokument štátnej environmentálnej politiky SR pod názvom Orientácia, zásady, priority a hlavné úlohy starostlivosti o životné prostredie na roky 2014 – 2020 (Klinda, Lieskovská a kol., 2014). Sumárny pohľad na Štátnu environmentálnu politiku SR od jej vzniku, zaoberajúc sa jej priebehom, cieľmi, dokumentmi, plánmi a programami, ako aj aktuálnou koncepciou starostlivosti o životné prostredie SR na obdobie 2014 – 2020, je rozpracovaný napr. Klindom (2013). Menšia pozornosť sa venuje princípom jednotlivých nástrojov environmentálnej politiky, ktoré sú k dispozícii pre realizáciu stanovených priorít a cieľov. Z hľadiska realizácie environmentálnej politiky je nevyhnutné spoznávať vnútorný ekonomický a environmentálny charakter týchto nástrojov, ako aj ich fungovanie a použitie, vedúce k zlepšovaniu stavu životného prostredia.

Zodpovednosť zo zákona

Tento prístup v environmentálnej politike sa spolieha predovšetkým na účinné zákony a vymožitelnosť práva, ktoré majú prinútiť znečisťovateľa zodpovedného za vzniknuté škody, aby bezproblémovo kompenzoval poškodeným ich straty. Z ekonomického pohľadu je však najdôležitejší preventívny efekt, t. j. priviesť potenciálneho znečisťovateľa k tomu, aby starostlivo zvažil možné následky svojho počínania s negatívnym environmentálnym dopadom a prijímal tak ekonomicky efektívne a racionálne rozhodnutia. Realizované kompenzácie reprezentujú potom internalizovanie vyvolaných škôd do nákladov znečisťovateľa, ktoré by mohli inak ostať nepovšimnuté ako určité externé efekty, znášané plošne celou spoloč-

nosťou. Znečisťovateľ, ktorý sa snaží minimalizovať svoje náklady, je takto motivovaný hľadať takú mieru znečisťovania, ktorá aj zohľadnením kompenzácií toto minimum zabezpečuje. Pritom legislatíva zakladajúca a upravujúca takúto zodpovednosť a vymožitelnosť práva môže byť špecifická pre každú krajinu a môže vychádzať z lokálnej, štátnej alebo medzinárodnej úrovne.

Prax ukazuje, že tento prístup v environmentálnej politike je vhodný pre tzv. menšie prípady, čiže, ak je zainteresovaný malý počet subjektov. V prípade veľkých sporov dochádza totiž k enormnému nárastu transakčných nákladov, od zhromažďovania dôkazov až po rôzne právne služby, ktoré by vzhľadom k rozsahu škôd mohli byť neúmerne vysoké a celková kompenzácia by takto nezodpovedala skutočným škodám.

Vlastnícke práva

Je všeobecne akceptované, že každý vlastník nejakého aktíva je za normálnych ekonomických podmienok aj silne motivovaný spravovať majetok tak, aby mu prinášal maximálnu hodnotu. K týmto podmienkam patria najmä dobre definované vlastnícke práva, ich vymožitelnosť, ochrana, prenositeľnosť, dobre fungujúci trh a konkurencia. Vlastnícke práva sú v súčasnosti dominantným inštitútom vo vyspelých ekonomikách umožňujúcich efektívne hospodárenie. Dá sa teda predpokladať, že v prípade vlastníctva niektorého environmentálneho alebo prírodného zdroja by hrozba jeho poškodenia alebo iného znehodnotenia prirodzene viedla vlastníka k jeho ochrane a dlhodobému efektívnemu využívaniu a udržiavaniu.

Pri definovaní efektívnej úrovne znečistenia môžu v takýchto prípadoch nastať v podstate dve možnosti. Ak je znečisťovateľ vlastník a iný používateľ zaznamenáva škody spôsobené vlastníkom, je zřejmé, že by mal zainteresovaný ponúknuť určité prostriedky vlastníkovi na elimináciu škôd. Vynakladanie takýchto prostriedkov by bolo efektívne až vtedy, ak by neprekročili hodnotu škôd evidovaných používateľom. Je zřejmé, že takéto vyjednávanie medzi vlastníkom a používateľom by bolo obojstranne výhodné a teda dostatočne motivujúce pre znižovanie znečistenia v danej oblasti. K efektívite vedúce vyjednávanie nie je vylúčené ani v opačnom prípade, ak je tým znečisťovateľom používateľ a vlastníkovi spôsobuje škody. Podobne ako v prípade zodpovednosti zo zákona, aj v tomto prípade sa naráža v praxi na ťažkosti s transakčnými nákladmi vyjednávania a dosiahnutia dohody, ak je zastúpenie zainteresovaných, napr. používateľov príliš veľké a dosahovanie efektívnej úrovne znečistenia týmto spôsobom môže byť nereálne. Ďalším problémom v tejto oblasti je neschopnosť vyjadriť plnú spoločenskú hodnotu niektorých prírodných

zdrojov, napr. s výskytom vzácnych druhov, ktoré by ekonomicky motivovali vlastníka k ich ochrane. Úloha verejného sektora a štátnych zásahov v tomto smere je preto nezastupiteľná.

Morálne princípy

Apelovanie na morálku a poctivosť, presvedčovanie, rôzne kampane s cieľom zriecť sa a vyvarovať environmentálne negatívneho správania sa ľudí je ďalším motivačným decentralistickým prístupom a nástrojom používaným v rámci environmentálnej politiky. Je akýmsi protipólom hroziacich represíí (rôzne pokuty a penále) stále prevažujúcich v každodennom živote. Hádám najznámejším prípadom úspešného aplikovania tohto prístupu je zvyšovanie miery recyklácie a čistoty vo vyspelých krajinách, vychádzajúc z určitej občianskej disciplíny a uvedomenosti, vyvolaných dobre mierenou celospoločenskou kampanou. Je však zřejmé, že spoliehať sa primárne na tento prístup v rámci environmentálnej politiky by nebolo dostatočne účinné. Morálna citlivosť občanov vo všeobecnosti je veľmi rôzna a závisí často aj od okolností. Pritom z dlhodobého hľadiska môže byť vyvolaný skôr opačný efekt, a to v prípadoch, keď poctiví občania v konfrontácii s narušiteľmi vnímajúc ich prospech, majú potom tendenciu vzdať sa svojich zásad, čím sa znehodnocuje morálna klíma v celej spoločnosti.

V týchto súvislostiach stojí za zmienku fakt, že odmenou za environmentálnu poctivosť, napr. veľkých korporácií, je budovanie si dobrého ekologického imidžu zverejňovaním pozitívnych príkladov environmentálne uvedomelého správania sa, s motivujúcimi dopadmi pre firmu i celú spoločnosť. V každom prípade by sa nemali zanedbávať morálne princípy pri tvorbe environmentálnej politiky ako celku.

Normy

Sú reprezentantom direktívneho a centralistického prístupu v uskutočňovaní environmentálnej politiky. Stanovenie rôznych druhov noriem, kontrola ich plnenia a ich vynucovanie prostredníctvom rôznych represívnych orgánov a nástrojov má za cieľ vyvolať v podstate spoločensky požadované správanie sa ekonomických subjektov v najširšom slova zmysle. V prípade environmentálnej politiky pôjde predovšetkým o ochranu, prípadne požadované zlepšenie environmentálnej kvality. Príkladom môžu byť emisné normy či limity, ktoré určujú maximálne povolenú hranicu, resp. intenzitu určitého vypúšťaného znečistenia v nejakom čase a prostredí. Normy sú populárnym nástrojom hlavne kvôli zrozumiteľnosti, jednoduchosti a priamosti, vyhovujú aj etickému cíteniu. Pri praktickej aplikácii, najmä v snahe dosahovať ekono-

micky efektívnu úroveň znečistenia, predstavujú zložitejší problém.

Z hľadiska ekonomiky noriem je najťažším problémom stanovenie ich optimálnej úrovne. V krajných prípadoch, napr. ohrozenie života alebo hrozba ekologickej katastrofy, je nevyhnutné voliť prístup nulového rizika a tak stanoviť normou požadovanú nulovú úroveň obsahu niektorej toxickkej látky. Pri kolísavom priebehu niektorého znečistenia vystupuje do popredia otázka stanovenia aspoň optimálnej priemernej hodnoty takejto normy, keďže nasadzovanie prostriedkov na elimináciu škodlivín v krátkych časových úsekoch by mohlo byť neekonomické. Ďalším problémom noriem je ich rovnomernosť, uniformita používania. Je zrejmé, že z rôznych geografických hľadísk, napr. mesto verzus vidiek, môže tá istá úroveň znečistenia spôsobovať rôzne škody v meste s vyššou populáciou, a to aj v prípade, že náklady na jeho redukciu by mohli byť rovnaké. Aj v prípade jedného regiónu, pri rôznych meteorologických a sezónnych okolnostiach môžu nastať prípady, že pri tej istej úrovni znečistenia dochádza k rôznym škodám. Preto stanovenie ekonomicky efektívnej normy, t. j., keď sa dosahuje efektívna úroveň znečistenia a hraničné škody sa vyrovnajú hraničným nákladom na ich eliminovanie a celkové spoločenské náklady sú tým minimálne, je prakticky nemožné. K podobným implikáciám sa dostávame aj v prípade stanovovania rovnostárskych noriem pre rôznych znečisťovateľov, ktorí majú zvyčajne aj rôzne vstupy, technológie a výrobné podmienky, a tak aj rôzne krivky nákladov na redukciu znečistenia pri dosahovaní normou požadovanej úrovne. Pri snahe určovať efektívnu úroveň noriem v prípade tisícky subjektov by zrejme išlo o mimoriadne nároky na administratívu spojenú so zisťovaním priebehu nákladov na redukciu znečistenia a pri nahlasovaní by subjekty boli motivované podávať skreslené informácie o vyšších nákladoch než v skutočnosti majú. Z tohto hľadiska je treba vidieť perspektívu pre uplatnenie viac decentralistických a dobrovoľných prístupov v zafixovaných regiónoch, s cieľom dosiahnuť teoreticky možnú efektívnu úroveň znečistenia.

Ďalšou závažnou otázkou noriem je vynuovenie ich dodržiavania. Je zrejmé, že samotné stanovenie noriem by neprineslo očakávané efekty a do celkovej ekonomickej bilancie je nutné zahrnúť všetky náklady spojené s ich korektným fungovaním. Patria sem náklady na monitoring s potrebnou technikou, náklady na expertíznu činnosť a činnosť rôznych kontrolných, administratívnych a represívnych orgánov. V celkovej ekonomickej bilancii na dosahovanie úrovne znečistenia prostredníctvom noriem môže potom platiť, že menej prísne normy, ale s lacným vynuovením, znamenajú v praxi efektívnejšie riešenie ako prípady príliš prísnych noriem, bez spoľahlivej správy ich fungo-

vania, keď skutočné znečisťovanie môže byť dokonca vyššie. Aj efektívne stanovenie pokút na dodržiavanie noriem je z ekonomického hľadiska často povážlivé. Príliš mäkké sankcie nemusia stimulovať porušovateľov k náprave a môžu byť pre nich lacnejším riešením ako investovať do redukcie znečistenia. Prípady príliš vysokých pokút môže odrádzať od ich skutočného vy-máhania alebo dokonca spôsobovať odsun podnikateľských aktivít z danej oblasti. Stanovenie spôsobov sledovania dodržiavania noriem (zriedkavé, náhodné, sústavné) sa tiež musí vždy ekonomicky bilancovať v rámci celkových nákladov na redukciu znečistenia so škodami, ktoré spoločnosť znáša z príslušného znečistenia, čo môže významne ovplyvniť efektívnosť použitia tohto nástroja environmentálnej politiky.

Emisné dane a poplatky

Patria medzi motivačne založené nástroje environmentálnej politiky. V princípe predstavujú snahu štátnej alebo regionálnej správy spoplatniť každú jednotku znečistenia, ktorú určitý subjekt emituje do životného prostredia. Efekt takého spoplatnenia spočíva v tom, že subjekty sa potom správajú k znečisteniu ako k inému vstupu, ktorý používajú vo výrobe či spotrebe s cieľom dosiahnuť minimálne náklady. Vyvoláva to redukciu emisií zmenou technológie, materiálov, inštaláciou ekotechniky, recykláciou a pod. Z ekonomického hľadiska, pokiaľ hraničné náklady na redukciu emisií budú nižšie ako sadzba dane, resp. poplatok na jednotku znečistenia, znečisťovateľ bude motivovaný znižovať mieru znečistenia, ako lacnejší spôsob v rámci svojich výdavkov. Po prekročení tejto hranice sa situácia obracia v prospech platenia daní, resp. poplatkov za emitované znečistenie. Reguláciou monopolov a konkurenčným prostredím je zabezpečená odolnosť voči prenosu týchto poplatkov do vyšších cien, čo by znamenalo minúť sa účinku.

Osobitný problém vzniká pri nerovnomernom priebehu znečisťovania, keď sa nepredpokladá homogénne miešanie znečisťujúcej látky a keď každý zdroj znečistenia má svoj špecifický dopad na kvalitu životného prostredia. Príkladom môže byť vypúšťanie emisií zo zdrojov rôzne vzdialených od cieľovej oblasti, napr. mesta po prúde rieky alebo po prúde vetrov. Je zrejmé, že závod situovaný bližšie k mestu by redukciou jednotky znečistenia výraznejšie zvýšil kvalitu prostredia a znížil spôsobené škody, než v prípade vzdialenejšieho závodu. Stanovenie individuálnych poplatkov, resp. daní pre jednotlivých znečisťovateľov by však mohlo byť v tomto prípade administratívne náročné, preto sa v takýchto prípadoch siahá po možnosti rozdeliť sledované územie do určitých zón, kde by platili rovnaké dane a poplatky, a kde sa predpokladá, že príslušné subjekty spôsobujú rovnaké dopady na kvalitu životného prostredia.

Zvláštnu kategóriu emisných daní a poplatkov tvoria tie prípady, kedy je veľmi ťažké pri rozumných

nákladoch monitorovať alebo merať priamo množstvo emisií unikajúcich do prostredia. Príkladom sú nebudové zdroje znečisťovania v poľnohospodárstve, keď ide o plošné používanie pesticíd, dusíkatých hnojív a pod. V takýchto prípadoch sa javí účelným zafažovať priamo evidovaný nákup týchto prostriedkov, ktorý vedie k ich znižujúcej spotrebe. Podobné riešenia sa hľadajú aj v prípade emisií z automobilovej dopravy, kedy celkové množstvo emisií, inak individuálne ťažko merateľných, by sa stanovovalo na základe výrobcom uvádzaného množstva emisií na bežný kilometer, násobených nabehnutými kilometrami v danom období. Takýmto riešením je aj zavedenie recyklačných poplatkov, zafažujúcich všetok dovoz a domáci predaj recyklovateľných výrobkov.

Dôležitou otázkou pri používaní emisných daní a poplatkov je aj ich možný negatívny dopad na hospodárstvo krajiny. Ide predovšetkým o dopad na ceny, výrobné kapacity, zamestnanosť, na životnú úroveň jednotlivých skupín obyvateľstva a pod., čo vo veľkej miere závisí od trhových podmienok a pohybu krivky dopytu, kde príslušný znečisťovateľ svojou produkciou pôsobí. Na druhej strane si treba uvedomiť aj určité úžitky vyplývajúce z redukcie škôd, ako aj úžitky z vybraných daní a poplatkov smerujúcich do účelových fondov použitých spravidla na financovanie environmentálnych projektov.

S využívaním poplatkov sa možno stretnúť aj na strane čerpania prírodných zdrojov. Ide o rôzne druhy odplaty za ich čerpanie, ako je to v prípade odberu povrchových a podzemných vôd, záberu poľnohospodárskej a lesnej pôdy alebo prieskumu, ťažby a tiež uskladňovania nerastných surovín. Aj keď výber týchto daní a poplatkov spravidla smeruje do verejných rozpočtov, časť prostriedkov je v súlade s príslušnou verejnou politikou štátu či samospráv využívaná aj na zabezpečenie cieľov environmentálnej politiky.

Dotácie a zálohový systém

Jednou z možností ako motivovať znečisťovateľov k redukcii emisií je aj preplácanie dosiahnutej redukcie znečistenia formou dotácie. Ekonomický motív je takto analogický emisným daniam, resp. poplatkom s tým rozdielom, že subjekt sa rozhoduje pre získanie určitého príjmu ako odmeny za redukcii. Akousi kombináciou daňového a dotačného princípu je aj všeobecne známy zálohový systém. Známe sú aplikácie tohto systému pri recyklácii obalov, pneumatík, batérií, bielej techniky a pod.

Obchodovateľné emisné práva

Prenositel'né emisné práva (*Transferable Discharge Permits* – TDP) patria v súčasnosti k najprogressívnejším nástrojom environmentálnej politiky. Centralis-

tický charakter daní a poplatkov, ktorý si vyžaduje pomerne náročnú administratívnu účasť štátnej alebo regionálnej správy, je v tomto prípade nahradený decentralizovaným trhovým modelom interakcie samotných znečisťovateľov. Tento nástroj environmentálnej politiky je v podstate založený na existencii nového druhu vlastnickeho práva spočívajúceho v povolení emitovať určené množstvo emisií. Takto vlastníctvo jedného povolenia oprávňuje jeho držiteľa emitovať vyznačené množstvo emisií určitého druhu v špecifikovanom čase. Povolenia sa pritom môžu stať predmetom kúpy a predaja medzi účastníkmi trhu, ktorí môžu vyjednávať o cene, resp. pri dostatočne rozvinutom trhu kupovať a predávať za trhom stanovenú cenu. Celkové množstvo distribuovaných povolení pritom stanovuje aj horný limit znečistenia, čo umožňuje riadiť celkové povolené znečistenie v danej oblasti.

Počiatočná alokácia povolení je zatiaľ nedoriešenou problematikou. Distribuovať napr. rovnaké množstvá pre niektorý druh znečistenia pre jednotlivých znečisťovateľov naráža na problém ich rôznej veľkosti a produkčnej kapacity. Rozdelenie podľa stávajúcej intenzity znečisťovania s požadovanou redukciiou v nasledujúcom období vyvoláva pocit nespravodlivosti najmä zo strany tých znečisťovateľov, ktorí už investovali do nových technológií na redukciiou emisií a môže tiež motivovať k nárastu emisií v predistribučnom čase, v snahe získať si výhodnú východiskovú pozíciu pre následné pridelovanie. Určitým východiskom sa javí použitie aukcie na počiatočné distribuovanie a získané prostriedky použit' na financovanie environmentálnych projektov. Do úvahy prichádza aj možnosť kombinovania oboch postupov.

Dobrovoľné a voľné nástroje

Dobrovoľné nástroje environmentálnej politiky vychádzajú z princípu ekologickej uvedomelosti, etiky a zodpovednosti u podnikateľských subjektov, čím prispievajú nemalou mierou k skvalitneniu a ochrane životného prostredia. K najznámejším dobrovoľným nástrojom patrí Environmentálny manažérsky systém (EMS) s ekologicky orientovaným riadením firmy podľa normy ISO 14 001.

Podobnou snahou, ale v oblasti označovania výrobkov, je zavedenie rôznych schém environmentálneho označovania výrobkov podľa ISO 14020 až 14025. V USA sa vžilo napr. označenie *Eco-labels* pre potraviny a spotrebný tovar a *Green Stickers* pre zariadenia a automobily. V rámci EÚ sa používa označenie Environmentálne vhodné výrobok (EVV) alebo udeľovanie environmentálnej značky Európsky kvet.

Do kategórie voľných nástrojov environmentálnej politiky možno zaradiť rôzne odvetvové dohody zá-

vážného alebo nezáväzného charakteru, a to medzi úradmi zodpovednými za kvalitu životného prostredia na jednej strane a odvetviami priemyslu alebo ich korporáciami na strane druhej. Cieľom je dosiahnuť určitý želaný stav životného prostredia v určitom čase. V prípade prierezového charakteru dohôd prekračujúcich rámec odvetví, túto úlohu plnia tzv. zväzové riešenia, kedy dochádza k dohode o obmedzení alebo zrušení ekologicky škodlivej výroby členov zväzu. Úrady životného prostredia zvyčajne iniciujú vznik takýchto dohôd so zameraním na niektorú zložku znečisteného životného prostredia, následne poskytujú potrebné informácie a koordinujú celkovú činnosť.

Finančná pomoc

Ide o priamu alebo nepriamu finančnú pomoc štátu, nadnárodných združení, mimovládnych organizácií alebo súkromných nadácií a darcov v oblasti ochrany a skvalitnenia životného prostredia. Umožňujú čerpanie prostriedkov zameraných na niektorú oblasť životného prostredia, a to formou schválených projektov na základe výziev a stanovených kritérií, v niektorých prípadoch s nevyhnutnou finančnou spoluúčasťou realizátora projektu. Známe sú v tomto smere čerpania prostriedkov z európskych fondov, ale aj prideľovanie grantov od rôznych nadácií. Nepriama finančná pomoc zvyčajne zo strany štátu pri realizácii jeho environmentálnej politiky je reprezentovaná najmä možnosťami zvýhodnených úverov, daňových úľav, výhodného odpisovania, colných úľav a pod., pokiaľ ide o stavby, zariadenia alebo výrobky zvlášť pozitívneho ekologického významu.

* * *

V súčasnosti možno konštatovať uplatňovanie tzv. zmiešaného systému regulácie a kontroly znečisťovania životného prostredia založeného na báze normatívneho, ekonomického, ako aj dobrovoľného prístupu. Každý z takto uplatňovaných nástrojov environmentálnej politiky má svoje výhody aj nevýhody. Ich výber a efektívne používanie musí vychádzať z rešpektovania špecifík znečistenia prostredia v konkrétnom prípade. Náhle a radikálne riešenie väčšieho rozsahu si však stále vyžaduje priamu finančnú pomoc štátu alebo nadnárodných združení, a to pri obnove, skvalitnení alebo ochrane životného prostredia. Ide najmä o prípady živelných pohrôm, výstavby ekologicky nevyhnutnej infraštruktúry, ako aj ochrany ľudského zdravia a životov vrátane ekosystémov.

Je všeobecne známa nevýhoda normatívnych nástrojov, nakoľko nepôsobia na zníženie merného znečistenia na jednotku výroby a nemotivujú k ďalšej

redukcii znečistenia. Z ekonomického hľadiska tiež nezabezpečujú nákladovo efektívnu redukciu znečistenia na požadovanú úroveň, ktorá je stanovená normou. Na druhej strane pre zlepšenie kvality životného prostredia sú rýchle a účinné a ľahko sa kontrolujú. V súčasnosti preferovaný ekonomický prístup a jeho nástroje si bude vyžadovať zlepšenie objektivít relevantných údajov a výraznejšie zapojenie trhových síl na zabezpečenie efektívnej úrovne hospodárenia so vzácnymi environmentálnymi zdrojmi, ako je napr. ovzdušie. Zvyšovanie daní a poplatkov nesmie prekročiť určitú hospodársky únosnú mieru, ktorá by mohla znamenať zastavenie ekonomického rastu. Eticky najvyspelejšími nástrojmi environmentálnej politiky by sa mohli stať dobrovoľné a voľné nástroje s iniciatívou zdola. Poznanie špecifík konkrétneho regiónu a jeho environmentálnych pomerov s nezištným prístupom k riešeniam je veľkou výhodou. Dnes je zrejmé, že radikálne alebo postupné riešenia globálneho či regionálneho významu je možné v politicky a environmentálne globalizovanom svete dosiahnuť iba na základe dohôd a dobrovoľnosti, a to čo najširšieho rámca zainteresovaných strán.

Literatúra

- Cohen, S.: *Understanding Environmental Policy*. New York: Columbia University Press, 2014, 232 p.
- Field, B. C.: *Environmental Policy: An Introduction*. Long Grove, Illinois: Waveland Press Inc., 2006, 438 p.
- Klinda, J.: Štátna environmentálna politika od vzniku SR. *Environmentmagazín*, 2013, 18, 2, s. 22 – 25.
- Klinda, J., Lieskovská, Z. a kol.: *Správa o stave životného prostredia v Slovenskej republike v roku 2013*. Bratislava: MŽP SR, Banská Bystrica: SAŽP, 2014, 216 s.
- Tietenberg, T., Lewis, L.: *Environmental Economics and Policy*. Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall, 2009, 560 p.
- Vig, N. J., Kraft, M. E.: *Environmental Policy: New Directions for the Twenty-First Century*. Thousand Oaks, Kalifornia: SAGE Publications, Inc., 2012, 451 p.

Doc. Ing. Jozef Čech, CSc., jozef.cech@tuke.sk
 Ústav montánných vied a ochrany životného prostredia
 Fakulty baníctva, ekológie, riadenia a geotechnológií
 Technickej univerzity v Košiciach, Park Komenského 19, 043 84 Košice